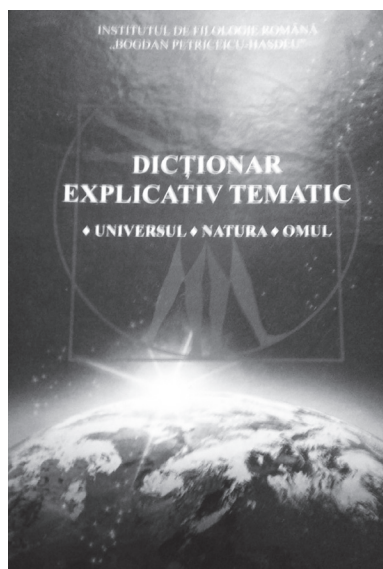

DICȚIONARUL EXPLICATIV TEMATIC. UNIVERSUL. NATURA. OMUL

Liliana BOTNARI

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9909-2982>

Editarea *Dicționarului explicativ tematic. Universul. Natura. Omul* este, neîndoielnic, binevenită și utilă. Astronomul Giuseppe Scaligero afirma: „dacă un condamnat ar merita o pedeapsă aspră din partea unui judecător, atunci aceasta nu ar fi munca silnică și tortura, ci alcătuirea de liste de cuvinte, pentru că această activitate le cuprinde pe toate celelalte pedepse la un loc” (Clim, 2007-2008). La elaborarea unui dicționar e nevoie de rigurozitate, precizie, sârguință, organizare și dedicație, calități de care au dat dovadă autorii dicționarului explicativ tematic de față.

Produs al muncii comune asidue a colegilor noștri, Maria Onofraș, Tamara Pahomi, Valeriu Sclifos, Lidia Vrabie, Ana Vulpe, lucrarea este mai mult decât oportună în contextul actual al interacțiunii Om – Natură și al impactului acesteia asupra mediului natural și social.

Ca orice lucrare de acest gen, dicționarul este însoțit de o *Prefață*, în care autoarea Ana Vulpe, care este, de fapt, și coordonatorul acestei ediții, explică sumar relevanța lucrării, dar și descrie etapele pre-elaborării dicționarului: identificarea parametrilor lingvistici, metodici și lexicografici, argumentarea schemei de clasificare a cuvintelor, determinarea temelor de bază, structurarea articolului de dicționar etc.

Astfel, autorii propun o clasificare a lexicului din perspectiva a trei teme de bază: Universul, Natura, Omul – ca „o totalitate a tot ce există”, menționează coautorii în *Prefața* lucrării. În cadrul acestor teme vaste, identificăm o defragmentare logică în subteme referitoare la aspectele esențiale ale acestor

trei entități. De fapt, dicționarul în sine reprezintă o ilustrare a „tot ce ne înconjoară”, fenomenele, obiectele, calitățile, acțiunile ce țin de „lumea nemărginită în spațiu și în timp”, de „ființa fizică și rațional-spirituală” – omul. Inventarul de unități lexicale sunt sistematizate, ordonate alfabetic pe domenii de interes, într-o succesiune logică, fiecare subtemă conținând o serie de noțiuni generice repartizate după părți de vorbire: substantive, adjective, verbe, adverbe, numere etc.

Pentru a reda Universul și toată complexitatea acestuia, autorii propun microteme stabilite în baza factorilor extralingvistici, în funcție de organizarea obiectelor din realitate, cum ar fi: *Universul – Cerul și corpurile cerești – Constelații – Timpul climateric – Temperatura aerului – Relieful – Ape ș.a.m.d.* sau *Omul – ființa fizică – Aspectul fizic – Însușiri fizice – Corpul omenesc – Părți ale corpului – Organe și sisteme de organe* etc., reflectând în cadrul acestora atât relațiile paradigmatică (lexico-semantice, sinonimice), cât și cele sintagmatică. Prin urmare, structurarea dicționarului este efectuată în baza apartenenței unităților lexicografice la clasele lexicale ce exprimă noțiunea-subtemă, un anumit aspect al realității, adică pe câmpuri tematice, grupate noțional. Unitățile lexicografice sunt sistematizate conform conținutului (din punct de vedere onomasiologic), adică în funcție de domeniile abordate, abordarea funcțională, practică fiind particularitatea distinctă a instrumentului lingvistic de față. Subtemele-hiponime sunt grupate în jurul unei teme-hiperonim, trăsătură specifică dicționarelor tematice, de exemplu: *Părți ale corpului – Mâna, Piciorul, Degetele, Capul, Gâtul, Părul, Ochii* etc. sau *Fauna – Animale domestice, Animale sălbatice, Animale acvatice, Păsări, Insecte, Reptile, Viermi*. Totodată, fiecare subtemă sau sub(sub)temă numără câmpurile semantice ale noțiunii-generice: *Relief – brâu, cap, câmp, coastă, creastă, defileu, dună, munte, pantă* ș.a.m.d.

S-a ținut cont de principiile de elaborare necesare pentru uniformizarea conținutului lucrării și pentru conferirea unui caracter unitar: prezentarea cuvintelor-titlu cu caractere mici aldine, accentuate, ordonate alfabetic; indicațiile gramaticale prezentate cu caractere cursive (de exemplu, *n.* – neutru), definiția propriu-zisă. Observăm că autorii au renunțat la prezentarea etimologiei cuvântului, precum și la unele indicații gramaticale, cum ar fi indicarea formelor de plural ale substantivelor.

În cheia celor enunțate anterior, menționăm că lucrarea de față este un dicționar de tip integrat, orientat spre redarea lexicului tematic și spre facilitarea procesului de însușire a acestuia, de cunoaștere a fenomenelor, a obiectelor, a acțiunilor și a particularităților realității înconjurătoare.

Lucrarea cuprinde și un *Indice* de cuvinte, care permite găsirea acestora și consultarea în diferitele arii tematice în care au fost incluse, cu diferite semnificații și serii sinonimice.

Considerăm că este un dicționar a cărui utilitate didactică și științifică este evidentă, publicul vizat de utilizatori, elevi, studenți, cadre didactice, cercetători, reporteri și alte categorii de vorbitori ai limbii române, având la îndemână un instrument accesibil și practic, o sursă de informare complexă și de o valoare lexicografică incontestabilă.

Referințe bibliografice:

- 1 CLIM, Marius-Radu. Lexicografia modernă. Direcții și tipologii. În: ALIL, t. XLVII-XLVIII, 2007-2008, București, p. 165-178. Disponibil: <http://alil.academiaromana-is.ro/wp-content/uploads/2012/05/Lexicografia-modern%C4%83.pdf> [citată 15.06.2021]

Notă: Articolul a fost realizat în cadrul proiectului de cercetare 20.80009.1606.01 *Valorificarea științifică a patrimoniului lingvistic național în contextul integrării europene*, al Institutului de Filologie Română „B. P.-Hasdeu” al MEC.